

32. Лепкий Б. Петро Карманський / Богдан Лепкий // Струни. Антологія української поезії від найдавніших до нинішніх часів. – Берлін, 1922. – Част. II. – С.200-203.
33. Лепкий Б. Твори: в 2 т. / [упоряд., передм. та приміт. М.Ільницького] / Богдан Лепкий. – К.: Дніпро, 1991. – Т.1: Поезія. Оповідання і нариси. Історичні пісні. – 862с.
34. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р.Т. Гром'яка, Ю.І.Коваліва, В.І.Теремка. – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 752с.
35. Пазюк Р. Особливості строфіки та римування в поетичних творах Богдана Лепкого першого десятиліття ХХ сторіччя / Роман Пазюк // Науковий вісник Чернівецького університету. Слов'янська філол. – Чернівці, 2012. – Вип. 7585-586. – С.119-124.
36. Пазюк Р. Поетика віршованих творів Богдана Лепкого (генерика, тропіка, поетичний синтаксис, фоніка, версифікація): автореф. дис. на здобуття канд. філол. наук : спец. 10.01.06 «Теорія літератури» / Роман Володимирович Пазюк. – Чернівці, 2016. – 15 с.
37. Т.Рак. Із Кольосою Флявія / Петро Карманський // Руслан. – 1906. – ч.105. – 18 мая.
38. Три сонети Гіркокого / Петро Карманський. – ЛНВ. – 1902. – Т.20. – Ч.І. – С.176-177.
39. Франко І. Маніфест «Молодої Музи» // Франко І. Зібр. творів: У 50т. – К., 1982. – Т.37. – С.412 – 415.
40. Франко Іван. Зібр. творів : У 50 т. / Іван Франко. — К. : Наук. думка, 1976-1986.

УДК 821.161.2-6.09(092)(045)
К-64

О.І. Коноплицька

Екскурс в епістолярій Богдана Лепкого

Предмет дослідження у статті – епістолярна спадщина Богдана Лепкого.

Матеріал, присутній у листах, стосується суспільного, політичного, наукового, духовного, культурного та літературного життя того періоду і дає можливість говорити про різноманітний горизонт зацікавлень письменника.

Ключові слова: епістолярна спадщина, письменник, жанр, творчість, адресант, адресат.

A survey of Bohdan Lepkyu's epistolary heritage

The article deals with studying of the epistolary heritage of Bohdan Lepkyu. His letters clearly describe a social, political, scientific, spiritual, cultural and literary life in the end of the XIX – the beginning of the XX-th century as well as the horizon of interests of the writer.

The analysis of the Bohdan Lepkyu's letters highlights the fact that he often paid attention to the core problems of society he lived in, gave comments, exposed his own political position. The writer often things about the sense of literary work, whom has he been writing to. The Bohdan Lepkyu's letters also include detailed stories about the creation of some of his works.

Letters dedicated to the Bohdan Lepkyu's creative work demonstrate the model of individual consciousness, as a representation of the social consciousness in the transition between the XIX-th and the XX-th centuries.

Key words: epistolary heritage, writer, genre, creative work, addressee, sender.

Поезія, проза, публіцистика, історико-літературні праці, мемуаристика і багате листування – кожна з цих сфер значного доробку Богдана Лепкого – культурного діяча і багатогранної особистості – вже стала предметом досліджень фахівців різних галузей гуманітарних наук – істориків, культурологів, мовознавців, фольклористів, істориків літератури, а в останні роки – компаративістів і фахівців з поетики, наратології.

Проте, незважаючи на помітну увагу дослідників старшого і молодшого поколінь до постаті Б.Лепкого, констатуємо, що наразі, мало спеціальних досліджень епістолярної спадщини митця.

Історик Н. Білик [див.: 1] зі свого погляду прочитала листи письменника, що зберігалися в архівах України, Польщі

і приватних осіб у США. А в численних листах до О.Барвінського, К.Студинського, З.Кузелі і в окремих епістолах до Ольги Кобилянської, О.Маковея, А.Крушельницького є така інформація, в світлі якої по-новому постає постать Б.Лепкого: „не просто як фіксатора побаченого, почутого, хронікера прочитаного, а як аналітика-прогностика, що з *естетичним блиском* опанування епістолярним стилем, закономірностями і потаємощами мемуарної літератури *виказує власний погляд, пропонує позиції для полеміки чи дискусії*” [З, с. 837] (курсив наш. – О.К.). Така оцінка слушна і щодо генологічної проблематики, дуже часто прихованої від стороннього спостерігача і навіть – інструментарію історика літератури.

Отже, аналіз листів Богдана Лепкого – завдання назріле і потрібне. Окремі аспекти вже стали предметом дослідження [див.: 4, 6, 7], однак опубліковані листи дають багатий матеріал і для подальших студій.

Відзначене вище мотивує актуальність нашої розвідки. Зрозуміло, що обсяг наукової статті не дає можливості всебічного розгляду, однак спробуємо окреслити значення епістолярної спадщини письменника у духовному контексті української літератури.

Жанрове розмаїття для характеристики творів інших авторів засвідчує певний розвиток генологічної свідомості Б.Лепкого на різних етапах творчого процесу. Сам письменник, він не міг не задумуватися над рівнями функціонування жанру, над тим, як саме визріває задум, від яких чинників (зовнішніх і внутрішніх) залежить творчий акт, як у ньому поєднуються *ratio* і *emotio*. З цього погляду непроминальне значення для дослідника має епістолярій митця.

З надзвичайно стислих інформативно-популярних праць Б.Лепкого важко зрозуміти чи скласти більш-менш виразне уявлення про структуру, конфігурацію (змістоформу) творів, їх характерні прикмети. Ще важче в таких випадках шукати аргументів для переконливої відповіді на питання: усвідомлено, доцільно чи підсвідомо, за

звичкою, письменник вибирає для реалізації свого задуму відповідний жанр, чи „допомагає” своїм читачам (користувачам його текстами) розрізняти відмінність різних творів одного автора або подібність різних творів різних авторів, які (і твори, і автори) виникали і продовжують функціонувати у літературно-мистецькому житті. Можна було припускати, що більше фактів для певних узагальнень і висновків знайдемо в згаданому вже епістолярії Б.Лепкого – знаного мемуариста і бесідника-промовця. Тим більше, публікатор і упорядник листів митця професор В.Качкан підкреслив, що у „жодній з досі опублікованих розвідок про життєво-творчий шлях Богдана Лепкого так яскраво не виосібнювалися грані його різнопланової, багатожанрової творчої лабораторії, як це впливає з його листів (сім'янин; заопікувальник родинними справами, теоретик й історик літератури; перекладач; редактор і видавець; піклувальник про розквіт талантів нації; літературний критик і публіцист; знавець малярства й музичного мистецтва; політик-аналітик; пресолог-популяризатор традицій передової української періодики, учасник творення новітньої національної преси в Україні й поза її межами)” [3, с. 837-838].

З корпусу листів до названих осіб – учених, близьких до родини Лепких, – перед якими адресант був щирим і відвертим щодо найінтимніших ситуацій, дізнаємося про комплекс чинників і про форми вияву естетичної свідомості Лепкого – поета, прозаїка, літературознавця. Цей матеріал не тільки інтимізує внутрішній світ делікатного і часто наче соромливого публічного діяча, а й подає в динаміці те, що, вибухаючи імпульсивно, через певний час відсторонювалося, згладжувалося, типізувалося, внаслідок чого не потрапляло у відшліфовані тексти наукових розвідок.

У сукупності ті листи, які стосуються творчості Б.Лепкого, передусім ілюструють модель індивідуальної свідомості, крізь яку просвічує цілісна суспільна свідомість перехідного періоду на порубіжжі двох епох (кінець XIX – перша половина XX ст.), коли з розпадом імперій, відновленням національних держав змінювалися

філософсько-культурні парадигми, мистецькі світи, перегруповувалися творчі покоління, рангуючи нових носіїв інших цінностей. З цього погляду знаковими нам видаються слова Б.Лепкого з листа до О.Барвінського від 2.05.1908 року: „... я всюди, де тільки міг, ширив ті самі гадки, які подав у листі. Прошу вірити, що й на даліше остану при тім прапорі, а як матиму нагоду поперти його ділом, то попру. Дотеперішнє моє становище було таке, що я мусів держатися пера і книжки, щоб набути знання, без якого нині годі пускатися в світ” [3, с. 96].

Йшлося про взаємини українців і поляків, роль провідників і рядових працівників у всіх сферах культури (від політики до літературної критики). Висловлюючи принагідні міркування, адресант не втрачав ні самокритицизму, ні віри в себе, ні в прийдешнє рідної справи. Не для годиться писав, між іншим, таке: „Може, я й не так думаю, як воно є і як треба (!), але думаю щиро і се нехай виправдає мене [...] Потішаюся, що коли моє писання не трафить до нічийого розуму, ані серця, то останеться все ж таки свідоцтвом одиниці на суді будучности” [3, с. 98].

Далі і в наступних листах до О.Барвінського маємо регулярний калейдоскоп повідомлень про плани, твори з постійним запитом, що думає з цього приводу адресат: „попри іспит ладжу я по-польськи переклади з Шевченка і збираю свої нотати лекторські до популярної історії нашої літератури по-польськи...” (3, с. 100); про переклад „Енеїди” – „Дещо пропустив я, але так, що цілість вийде зрозуміла. Боюся, чи подобається переклад, бо я латинського вірша не відчуваю” (3, с. 115); про підготовку матеріалів до хрестоматії – „... може люди зрозуміють, що се не моя амбіція писати про всьо і вся, а тільки обов’язок впорядчика книжки зневолив був мене до того” (3, с. 123); про видавничо-коментаторську діяльність – „мило мені донести, що на днях появиться „Суєта” Карпенка-Карого з моїм вступом і поясненнями” (3, с. 125); про рукопис свого „Начерку історії літератури...” – „прошу переглянути ласкаво отсю безпретенціональну книжку, а за кожде слово критики, за кожду вказану похибку

буду щире вдячний та покористуюсь ними при другім томі, а може навіть при другім виданню” (З, с. 127); про спосіб творення оповідань – „Мабуть, викінчу довше оповідання з нашого сільського побуту (попівство – школа – хата)” [...] Не розвиваю ніяких трудних проблемів, не пускаюся на бистрі філі соціально-політичні, лиш способом звичайним, але наскільки можу, артистичним, маюю нам сучасний побут в глухім куті. Люблю тії теми... (З, с. 131); про перевидання твору Вол. Барвінського „Скошений цвіт” – „... прошу о дозвіл на друк тої повісти [...], прошу подати деякі дані до вступу, який має попередити повість [...]. Може дещо про генезу оповідання та про обставини, серед яких воно написане” (З, с. 140-141); про відновлення діяльності після хвороби – „забратися до праці наукової та літературної, щоб не змарнувати того таланту, який у собі чую” (З, с. 147); про найближчі плани – „посилаю одну дрібницю. Незабаром вишлю більше” (З, с. 157), „нині забираюся до писаня” (З, с. 160).

Серед поданих інформацій про різні види власної творчої діяльності Б.Лепкий відгукувався на успіхи знайомих чи маловідомих йому людей і часто подавав загальноестетичні думки, що стосувалися взаємин мистецтва, політики і міжкультурних процесів. Успіх Василя Барвінського на іспитах у консерваторії спричинив у листі цілий трактат, у якому ритуальне вітання отримало такий розвиток: „... щоб славу нашої пісні розніс по широкому світі, щоб весь той музикальний скарб, яким славиться наш люд, виявив світови крізь призму власної душі і власного мистецького „Я” так, як ніхто досі. Треба нам великих артистів не менше від великих політиків, бо справа українського мистецтва не є справою десеру, лиш насущного хліба. Як не матимем культури, рівної культури наших ворогів, то ворожа культура заєдно притягатиме ті посідаючі верстви, що виростуть на ґрунті народнім, а збагатять ворожий табір” (З, с. 163).

Сподіваючись місця праці „в закладі культури”, чесний трудівник звіряється О.Барвінському: „Я стомлений, але все ж

завжди охочий і готовий до роботи [...] Незважаючи на ці непорозуміння, які завжди були й будуть між мною і нашими критиками, я хочу брати участь у літературному і українському духовному житті" (З, с. 183-184). А 8 вересня 1917 року, коли ще не закінчилися суспільні потрясіння, викликані Першою світовою війною, в листах проявляються проблиски поступового переходу від ліричної тональності світовідчуття письменника, який писав і публікував тільки поезії, новели, оповідання, до епічної тональності.

Побувавши в помешканні В.Гете у зв'язку з перекладом „Міньйона”, констатував, що для нього неважко було дивитися „з вікна Теперішнього у коридори Минулого” з таких мотивів: „Життєві спогади і описи великих мужів були і залишаються й досі моєю найулюбленішою літературою. Крім того у майже абсолютному спокої і самотності я розпочав великий епічний вірш. А саме такий, в якому будуть представлені страждання і жертви нашого народу під час теперішньої війни. Все поглинає вічність і все-таки не все слід забувати. Така моя мета. І мій непохитний напрям – це говорити від душі до душі. Таким буде виклад. Я буду щасливий, якщо робота буде мати успіх” [З, с. 187]. Під кінець року (28 грудня) Лепкий ці мотиви розгортає у зв'язку з конкретною особою і виданням „Книги пам'яті”. У цьому контексті текстуалізується і ще одна онтологічна грань епічності: „у нашому суспільстві є ще видатні і величні душі [...] світ не залишився без ідеалів” (З, с. 190). І письменник інформує О.Барвінського про реалізацію такого епічного світопереживання, в якому „мале” і „велике” зливаються, але розрізняються: „Я друкую зараз маленьку збірку нових віршів і працюю над однією великою епічною поемою, у якій я намагаюся висвітлити страждання і поневолення нашого народу [...] Чи вдасться мені?” [З, с. 190]. Гадаємо, мова йде про „Мазепу”.

Взагалі у листах Б.Лепкого до О.Барвінського є чимало описів роботи над твором „Мазепа”. Передусім письменник докладно описує адресату портрет гетьмана [див.: З, с. 125]. Далі у листі від 7 жовтня 1925 року з Берліна сповіщає, що

пише вже 4 том „своєї трильогії „Мазепа”, відзначаючи: „Це моя давня мрія. Але між мрією, а дійсністю – пропасть. Таке між пляном моєї повісти а її викінченням. Бракує матеріалів і спромоги спокійно й уважно писати. Треба спішитися, напружувати уяву, інтуїцію, нерви. Числю на те, що колись прийдеться готувати друге видання. Тоді може справлю, що тепер занедбав”. Проте і гордитися письменнику є чим: „а все ж таки з деяких частин я вдоволений. Перша глава: „Цар Петро на пирі в мазепи у Києві 1707 року літом” була переможена на російську і друкована у „Вечерних новостях”. Дуже подобалася. Так само подобалося те, що я прочитував людям” [3, с. 208]. Цікаво читати у листі про специфіку роботи над текстом: „Тепер я при облозі Батурина Меншіковим. Стріляють, підкопуються і т.д. Батурин горить. За день-два Ніс зрадить і покаже потайник, котрим увійдуть москалі в гетьманську столицю. Цікаво і – страшно. Скрізь зрада. З одного боку геройство, з другого підлість, як нині” [3, с. 209].

Відзначаємо і той факт, що Б.Лепкий вельми уважно і навіть прискіпливо ставиться до змісту твору, його якнайточнішої відповідності до реальних історичних подій. Письменник просить „Пана Радника”: „Треба мені того, що писав Кревецький і Томашівський про перехід Мазепи до шведів. Мабуть, є відбитки, коли б пан Богдан міг їх добути від авторів, або дістати в товаристві ім. Шевченка і прислав мені, дуже був би вдячний” [3, с. 209]. Концептуальним для розуміння генологічної свідомості автора, на нашу думку, таке його твердження: „історична повість – не історія, а все ж таки не хочеться писати брехні. Але з другого боку, історична правда – це тільки сухі факти без життєвих переживань. А для повісти важна психологія її героїв, внутрішні переживання; не самі факти, а їхня генеза і перипетії, не еманация, а її джерело” [3, с. 209].

Дуже часто у листах Б.Лепкого звучить відгомін проблем, що зрють у суспільстві, зокрема все яскравіше виявляються політичні зацікавлення й оцінювання. Зазначаючи, що „від політики держуся здалека, але від кільканадцятьох літ пильно стежу за нашим народним

розвоєм і поступом” [3, с. 71], письменник все ж висловлює низку міркувань з приводу наболілих і животрепетних питань: „мало у нас таких сильних та непохитних характерів, котрі потрапили б не оглядатися на нічо, а йти за голосом власного розуму і совісти, по дорозі, яку вважають найлучшою та найпрямішою” [3, с. 73], „на жаль, у нас не шанується ані героїв праці, ані будівничих народного життя, ані заслужених мистців науки і штуки...” [3, с. 74]. Лепкий категорично проти „такої поганої збруї, як брехня і клевета”, а також „межиусобиць для самолюбства поганого, для розголосу хвилевого, для наживи ненаситної” [3, с. 73], хоч і визнає право існування різних партій і напрямів [див.: 3, с. 73]. Закликаючи народ „схаменутися”, гуртуватися, він остерігається „нової Полтави”, бо люди „роз’єднані, такі затіпані, такі засліплені ненавистю братньою”. Сумно констатуючи „теперішні тривожні часи, коли війна висить у воздухах” [3, с. 168], вважає, що „не оден з нас скорше змосковщиться, зляччиться, обусурманиться, ніж погодиться зі своїм братом”, і бачить вихід у створенні групи людей, „котрі б ширили культ правди і моралі” рідною мовою [див.: 3, с. 108-109]. Б.Лепкий оптимістично чекає тієї хвилини, „коли вся Русь-Україна зрозуміє і ввірить, що, де нема правди, там і волі бути не може!” [3, с. 72] (підкреслення Б.Лепкого. – О.К.).

Б.Лепкий постійно інформує адресатів про свої плани та поточну роботу, її результати, нерідко даючи розгорнуті характеристики (чи принаймні деякі обриси) майбутніх творів: „пишу повість з нашого „повітового ” життя (учителька, піп, інспектор, „Боян” і т.д.)” [3, с. 197], „днями робив я коректу своєї повісти „Під тихий вечір” [3, с. 204], „майже готове жде одно довше оповідання з сучасного сільського життя” [3, с. 233], „ладжу три оповідання Чехова для „Руслана” [3, с. 243] (з листів до О.Барвінського), „пізніше пришлю довше оповідання, в котрім описаний процес з двором о ліс і ціла драма, що вив’язалася внаслідок того” [3, с. 277], „мабуть, скорше покінчу з повісткою на тлі наших відносин суспільних, в котрій представляю нашого попа, як

він бореся в селі з деморалізатором учителем..." [3, с. 280] (з листів до І.Белея), „пишу також повість з нашого повітового життя" [3, с. 351] (лист до Й.Застирця), „тепер друкує Лепкий історичну трилогію з часів Мазепи в 5 томах" [3, с. 441] (до „Просвіти" у Львові), „тепер мені по голові снуєся якась велика драма. [...] виджу своїх героїв, але ще вони якісь неясні, немов в імлі" [3, с. 511], „тепер ладжу збірку, до якої увійдуть мої епічні проби" [3, с. 532], „беруся кінчити оповіданє для „Просвіти", „мрію про історичну драму, котра від кількох літ не дає мені спокою. Маю сильну надію, що то буде річ зовсім небуденна" [3, с. 546], „волів би дати велику новелю з життя нашої інтелігенції і для інтелігенції" [3, с. 553], „пишу більшу працю про розвій нашої новелі, яку я ще тамтого року в головних начерках читав на кружку славістів, та збираю матеріали до теми: „Відгуки Байронізму в літературі українській" [3, с. 555-556] (з листів до К.Студинського) та ін.

Саме з листів Б.Лепкого дослідник може почерпнути докладну історію створення деяких творів письменника. Зокрема, складний шлях до читача „Зломаних крил" розкрито в листах до О.Маковея. Так, у листі від 11 грудня 1896 року з Бережан Б.Лепкий писав, мотивуючи вибрану форму і жанр: „Ясли я чувся був в силах, був би написав тую повість стихами, вона була би вийшла далеко краща і природніша. Але я знаю, що у мене нема виробленої до таких річних форм, і я рішився на прозу" [3, с. 393]. А далі через місяць розкриває процес зародження і творення повісті: „Що я намучився, заки вони на світ прийшли, – звичайно, перша дитина, скільки ночей насидівся над їх колискою, скільки наївся я свого серця, захищуючи їх від добрих людей..." [3, с. 395]. Лепкий вважав свій твір цікавим і новим, якщо не сюжетом, то „по крайній мірі свіжою обстановкою та декораціями" [3, с. 400] і цікавився тим враженням, яке справили на О.Маковея „Зломані крила", просив його ім'я як автора не відкривати.

У листах того ж періоду показано і те, як народилися оповідання „Сестра Юлія" і „Лісова драма". Про останнє, яке мав вислати редактору „Буковини" на заміну „Зломаних крил", які передавав до „Зорі", писав: „засноване на спорі

родини селянської з двором, сюжет з жите, з Бережанщини, трактований реально..." [3, с. 400].

У листах до „Просвіти” у Львові від 16.01.1931 року до 20.05 1931 року з Кракова розкрито маловідомі сторінки видання твору „Сотниківна” [див.: 3, с. 429-437]. В.Качкан згадує, що в цій справі (листи до „Просвіти”) є дві рецензії (рукопис, без підпису) на історичне оповідання Б.Лепкого „Шкереберть” [див.: 3, с. 877].

Листи до І.Франка протягом 3 років (08.05.1902 – 01.02.1905 з Кракова) дозволяють стверджувати, що Б.Лепкий „займався записом народної творчості [...], був добре обізнаний зі станом архівної справи, мав чимало цінного джерельного матеріалу з різних галузей знань, щонайбільше історико-літературного, і нерідко його достарчував Іванові Франку” [3, с. 889].

Показовими для розуміння авторської свідомості є такі висловлювання Б.Лепкого про манеру письма і з приводу тих чинників, які спонукають до написання творів: „те, що бачив, і те, що передумав, в’яжу в одно, не дивлячись на те, чи є в моїм писанню літературна форма, чи нема. Взагалі я зневірився в літературу і не признаю ніякої форми. Треба писати, як чоловік чує, а форму лишити тим, що нічо не чують, а, прецінь, хочуть писати...” [3, с. 151]. Подібні думки маємо і в листі Богдана Лепкого до Михайла Коцюбинського (від 11 лютого 1907 року з Кракова): „Мій закон – писати те, що чую, і тоді, коли хочу, а ще краще коли просто мушу, з примусу душі. Напрямів не признаю. Тенденцій не люблю” [5, с. 202]. А в іншому місці: „От ця проклята пам’ять! Знаєш, я іноді бачу моменти з життя, чую бесіду людей, пам’ятаю цілі розмови, якби це нині було, якби воно не минуло. І робиться такий болючий контраст, що як би міг, то пив би бром або що, щоб не пам’ятати так живо” [3, с. 373-374], „не хочу переривати роботи, до якої в голові понав’язував основу” [3, с. 375], „пера не кидаю, бо кинути не годен. Щось в мені сидить і видумує всяку всячину, то по мозгу бушує, то в серці на якихсь таємних струнах грає. А я слухати мушу” [3, с. 502], „не пишу гіршим язиком, як другі. Не кую нових слів, не

насилую себе, щоб писати так, як хтось пише, а натомість, говорю і пишу так, як живий нарід говорить і отсе мій гріх”, „я не формаліст” [3, с.506].

Акцентуємо, що сам Б.Лепкий не зараховував свої твори до популярних, стверджуючи: „Я старався написати оповідання цікаве і не нудне, таке, щоби єго кожний міг прочитати, чи мужик, чи інтелігент. Популярно писати не вмію і не хочу. У нас, звичайно, хто писав нудно та немудро, то значило, що він пише популярно. Деякі намагалися писати способом квітки або гоголя, а що Гоголь був оден, а Квітків також небагато, той виходило не те. [...] А мужикови, на мою гадку, треба писати добре. У нього вже також виробилося почуте артистичне. Знаю з власного досвіду та з того, що мені другі казали, що хлоп наш волить белетристику порядну, як популярні видання. Тому я писав звичайним способом артистичним, не спеціальним для хлопа. Загально відома річ, що хлоп волить теми з життя інтелігенції, як зі свого, волить з історії, як з теперішності. Не любить він також описів природи, ані студій психольогічних, і з тим великий клопіт нашому письменникові” [3, с. 549]. У тому ж листі до К.Студинського він детально розкривав тему того оповідання, яке написав для „Просвіти” [див.: 3, с. 548-550] і сподівався, що успішно справився із завданням, проте все ж хотів почути думку професора, яку цінував „як результат не тільки знання, але і щирости” [3, с. 550].

У листах письменника присутні чимало роздумів над сенсом літературної праці, її призначенням, над тим, для кого пише. Зокрема, Б.Лепкий вважає свою літературну творчість працею, „до котрої мене, мабуть, создав Господь” [3, с. 212], відзначає, що „охота до писання є і чую, що написав би багато й може дещо доброго” [3, с. 351], що „не писати зовсім, то для мене страшенна кара” [3, с. 579], стверджує, що порушує „багато питань і коли не даю до них розв’язки-відповіді, то зневолюю читача до думки, до політики, до науки” [3, с. 375]. А розмірковуючи, для кого і навіщо творить, сумно твердить: „деколи, як дивлюся на свої друковані вірші, мені робиться соромно. Пощо я перед людьми обнажую душу? Що їх

обходить моя туга, мої думки, мій вимріяний світ? Взагалі, що обходить наших полупанків поезія? Та ж поети – се жебраки. [...] Нашій нації, яка потребує праці, праці, праці, – не треба віршів ... І дійсно. Хто в нас читає вірші? Студент, часом хлоп і недоморена учителька. Тай тільки. А решта кривиться..., а на поета глядить згори. Вірте мені, я досвідчав того. І уявіть собі, як прикро писати для такої суспільності, хоть, правду кажучи, чоловік пише для себе. Для себе – отже, всі мої нарікання не мають ніякої основи. Та мимо того – я люблю ту суспільність. Щось в мені бунтується проти ньої і щось мене до ньої тягне. Якась незвісна сила...” [2, 576]. А в іншому місці – „Про мене край забув, хоч я ніколи не забуду про його. Я ніколи не мав великої ласки в своїх людей, мої писання теж” [2, 200].

Знаходимо у листах і високі оцінки творчості інших письменників, зокрема про В.Стефаніка. „Моє слово” – пише Лепкий, – це моя потіха. Читаю щодня і гадаю собі, що народ, який дав таке слово, не може пропасти. Це найсильніша річ у світовій прозі – найсильніша!” [2, 364].

Влучно зазначила Л.Вашків, що „листування українських письменників, навіть фрагментарно відбиваючи особисте життя, духовний світ авторів, незалежно від волі останніх, ставало фактами життя тогочасної суспільності” [2, с. 51].

Таким чином, той величезний масив матеріалу, який присутній у листах Б.Лепкого і стосується суспільного, політичного, наукового, духовного, культурного та літературного життя періоду, коли жив і творив письменник, дає можливість науковцям говорити про різноманітний горизонт його зацікавлень і продовжувати майбутні дослідження.

Література:

1. Білик Н. Богдан Лепкий. Життя і діяльність. – Тернопіль: Джура, 2001. – 172 с.
2. Вашків Л.П. Епістолярна літературна критика: становлення, функції в літературному процесі. – Тернопіль: Поліграфіст, 1998. – 135 с.

3. Журавлі повертаються...: З епістолярної спадщини Б.Лепкого / Упор. В.Качкан. – Львів: Фенікс, 2001. – 920 с.
4. Журавльова Н. Епістолярій Богдана Лепкого як відображення регіональної поштивості XIX – початку XX ст. // Проблеми інтерпретації творчої спадщини Богдана Лепкого: Матеріали міжнародної наукової конференції / За ред. М. Ткачука, Н. Білик. – Тернопіль: Видавництво „Рада”, 2007. – С. 230-235.
5. Листи до Михайла Коцюбинського. – У 4-х т. – Т. 2. – Чернігів: КП “Видавництво “Чернігівські береги”, 2002. – 480 с.
6. Федунь М. Мемуарний струмінь епістолярної спадщини Богдана Лепкого // Проблеми інтерпретації творчої спадщини Богдана Лепкого: Матеріали міжнародної наукової конференції / За ред. М. Ткачука, Н. Білик. – Тернопіль: Видавництво „Рада”, 2007. – С. 168-174.
7. Шеремета О. Епістолярій Богдана Лепкого та Володимира Гнатюка за архівними джерелами // Проблеми інтерпретації творчої спадщини Богдана Лепкого: Матеріали міжнародної наукової конференції / За ред. М. Ткачука, Н. Білик. – Тернопіль: Видавництво „Рада”, 2007. – С. 303-307.

УДК 821.161.2-1.09

Л. П. Куца

Пейзажні «образки» Б. Лепкого та І. Франка: суб'єктний діалог

У статті проаналізовано специфіку функціонування суб'єктної форми ліричного розповідача в окремих поетичних циклах Б. Лепкого та І. Франка. Проаналізовано поетику суб'єктного діалогу між різними ліричними суб'єктами у пейзажній ліриці. Увиражено позицію ліричного розповідача, його взаємини з природою і оточенням.

Ключові слова: Б. Лепкий, І. Франко, поезія, ліричний суб'єкт, пейзаж.